

مؤلفه‌های تمدت ساز در

مکتب سیاسی امام رضا علیه السلام

دکتر موسی نجفی

مشاوران

فهرست

۹	مقدمه
۱۵	فصل اول: تمدن شناسی و تمدن اسلامی
۱۷	چیستی تمدن
۲۱	عناصر اصلی در تعریف تمدن
۲۲	تمدن اسلامی
۲۴	نظریه تکامل
۲۴	نظریه پیوستگی
۲۷	فصل دوم: مکتب سیاسی امام رضا علیه السلام
۲۹	دوره امامت ائمه علیهم السلام
۳۰	مکتب سیاسی امام رضا علیه السلام
۳۱	ویژگی های بنی عباس
۳۲	ولایت عهدی امام رضا علیه السلام و عهد خلافت مأمون عباسی

۳۵	اندیشه سیاسی یا مکتب سیاسی؟
۳۶	معنای مکتب و مکتب سیاسی
۳۹	عوامل و مؤلفه های شکل دهنده مکتب
۴۰	ویژگی های مکتب
۴۱	ویژگی دوران امامت و ابعاد مکتب سیاسی امام رضا علیه السلام
۶۰	علل شکوفایی نهضت ترجمه
۶۳	فصل سوم: فرهنگ شیعی و تمدن رضوی
۶۵	ابعاد تاریخی، سیاسی، فرهنگی تمدن رضوی
۷۳	نتیجه گیری
۷۷	عهدنامه ولایت عهدی و دست نوشت امام رضا علیه السلام بر عهدنامه
۸۳	دست نوشت امام رضا علیه السلام در مسئله سند ولایت عهدی
۸۶	پرسش و پاسخ پیرامون تمدن رضوی
۱۰۱	فصل چهارم: آینده پژوهی تمدن رضوی
۱۰۳	تمدن رضوی و نسبت آن با تمدن نوین اسلامی و تمدن برتر مهدوی
۱۲۵	فصل پنجم: تمدن اسلامی و تمدن غربی
۱۲۷	۱. ابعاد تمدنی بیداری اسلامی و تقابل آن با جنگ تمدن ها در غرب
۱۴۰	۲. گفت وگو پیرامون تمدن نوین اسلامی (مدینه و تمدن)
۱۷۱	فهرست منابع و مآخذ و کتاب شناسی
۱۷۵	منبع شناسی و کتاب شناسی حضرت امام رضا علیه السلام
۱۸۳	فهرست اعلام

بسم الله الرحمن الرحيم

با سلام و ثنا و صلوات بر پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و اهل بیت پاکش

در تابستان ۱۳۹۴ از طرف دانشگاه علوم اسلامی رضوی مشهد از من دعوت کردند تا درباره یکی از موضوعات مکتب سیاسی امام رضا علیه السلام سخنرانی علمی کنم؛ من نیز بعد از تأمل و بررسی، عنوان «مؤلفه های تمدن ساز در مکتب سیاسی امام رضا علیه السلام» را پیشنهاد دادم اما تا یک ماه پیش از روز سخنرانی، از پیشرفت تحقیق درباره موضوع راضی نبودم و این مسئله ادامه داشت تا یک هفته قبل از روز سخنرانی که سؤالی به ذهن من رسید، هر چند می توان در این زمینه مطالب پراکنده ای گرد آورد، خطوط اصلی مکتب سیاسی امام رضا علیه السلام را چگونه باید توضیح داد. با مراجعه به کتب مطرح تاریخی و تحلیلی متوجه شدم محوری ترین موضوع در این زمینه که به هیچ وجه نمی توان آن را در حیات طیبۀ حضرتش نادیده گرفت و از آن رد شد، مسئله ولایت عهدی است. پس با مطالعه کتب و متون و منابع قدیمی تر و متون تحلیلی دهه های اخیر در این باره، آنچه را از دیدگاه های مختلف نوشته شده بود، جمع آوری کردم و با اینکه در هر یک از این کتب مطالب سودمندی مطرح شده بود، طرح این موضوع از نگاه اندیشه سیاسی در نظام سیاسی، آن هم در قالب «کلان روایت تمدنی»، زاویه دیدی بود که با آن می شد ابعاد قضیه را بهتر آشکار کرد

و افق نوینی را نمایان ساخت. هنوز چند روزی تا زمان موعود باقی مانده بود که باز هم در تحلیل مسائل هر چند به عوامل و نکات مهمی توجه کرده بودم، آن طور که باید، راضی نشده بودم؛ تا اینکه در حلقه پژوهشی خانه بیداری اسلامی در جلسه ماهیانه، ضمن طرح یکی از مباحث تاریخ معاصر با عنوان «اختلاف بین علمای مشروطه خواه و مشروعه خواه»، (به لطف الهی) مطلبی عالی به ذهنم رسید که شب خواب را از چشمم ربود و در بین الطلوعین روز بعد بی اختیار دست به قلم شدم و تطبیق آن مطلب را با مسئله خلافت و سلطنت در موضوع ولایت عهدی آن حضرت انجام دادم. پی‌ریزی این نکته، خطوط شفاف و اصلی مکتب سیاسی امام رضا (ع) را هرچه بیشتر برایم مکشوف ساخت. بعد از پیدا کردن مسیر تحقیق، با بردن آن در قالب کلان روایت تمدنی، می‌توانستم موضوع مورد بحث را تکمیل و به انجام برسانم که الحمدلله این کار (هر چند تا شب قبل از ارائه سخنرانی)، و با استمداد از آن امام همام (ع) در مشهد به اتمام رسید، بعد از طرح موضوع در روز سخنرانی در حضور اندیشمندان و استادان و دانشجویان دانشگاه که جمعی نخبه بودند و در این زمینه مطالعه داشتند، سؤالات زیادی مطرح شد که روز بعد طی مصاحبه‌ای، سه تن از استادان، آنها را با نویسنده در میان گذاشتند. از این مطلب مدتی گذشت و من در ماه‌های بعد روی موضوعات تمدنی دیگر مثل تمدن نوین اسلامی تمرکز کردم. یک سال از پیاده شدن متن شفاهی سخنرانی و مصاحبه سپری شده بوده که به پیشنهاد دوستان قرار شد طرح اولیه مسئله در کتابی مختصر به چاپ برسد. من بعد از برگرداندن از صوت به نوشتار و سپس تطبیق آن با یادداشت‌های فراهم آمده، مطالب را تکمیل کردم و نتیجه این شد که متن تکمیل شده آن سخنرانی به همراه اضافات تحقیقی و پرسش و پاسخ و در نهایت بحث از افق تمدن نوین اسلامی یکجا در یک کتاب جمع آید. متن حاضر، حاصل این تلاش دوساله است اما برای چاپ یک اثر و کتاب تحقیقی مسنجم هنوز باید مطالب دیگری افزوده می‌شد.

در این مسیر بیشتر کیفی و کمتر کمی دو تن از دوستان علاقه‌مند به حضرتش و

پژوهشگر موضوع تمدن، نویسنده را بسیار یاری کردند. در اواسط کار نگارش، سرکار خانم دکتر بتول یوسفی و در پایان کار محقق ارجمند آقای مصطفی امه طلب مطالب مفیدی را مطرح کردند که در اینجا جا دارد از هر دو کمال تشکر را داشته باشم. انشاءالله از برکات معنوی این کار بهره‌مند شوند.

کتاب حاضر ابتدای یک طرح و نظریه کلان است که هنوز در ابعاد آن باید فکر و تحقیق شود؛ و اینکه نویسنده به خود جرأت داده است آن را منتشر کند، نه به خاطر کامل بودن کار بلکه به دلیل حساسیت و ارزش موضوع و خالی بودن جای این بحث مهم و ارتباط عمیق آن با موضوع محوری تمدن اسلامی به طور عام و تمدن نوین اسلامی به طور خاص است.

اگر بتوان این خط سیر و خطوط کمتر برجسته شده آن را در تاریخ سیاسی اسلام با نگاه اندیشه سیاسی و قالب تمدنی نشان داد و سپس آن را با مسائل مهم آینده پژوهی جامعه امروز پیوند زد، آنگاه می‌توان ادعا کرد این کتاب گام اولیه اما مهمی از این طرح است. انشاءالله بعد از چاپ و اظهار نظر پژوهشگران تاریخ سیاسی، اندیشه سیاسی، معارف اسلامی، و تمدن شناسی بتوان برای عمیق تر شدن ابعاد موضوع و پیوندهای فکری و سیاسی گام‌های بعدی را برداشت و از این رهگذر، مبانی نظری و سیره عملی حضرتش را در سطح تمدنی برای انقلاب و نظامی که امروز هر چه بیشتر به طرح و برنامه‌های نو برای حفظ اصالت و ارزش هایش نیاز است، معرفی کرد. حاصل مهم این تحقیق برای حضور این مبانی و سیره، نگرش جامع به سه مفهوم در زندگی اهل بیت علیهم‌السلام است و این مطلب در سه عنوان خلاصه می‌شود: اول، نهضت حسینی؛ دوم، نظام علوی؛ سوم، تمدن رضوی.

موسی نجفی

عید سعید غدیر ۱۴۳۸ هجری / شهریور ۱۳۹۶ شمسی